

FRAN ALBREHT

PESNIK, PREVAJALEC, UREDNIK IN KULTURNI DELAVEC

Tadej Pahor
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Fran Albreht, ki se je večji del življenja podpisoval kot Albrecht in šele pozneje kot Albreht, se je rodil v Kamniku 17. novembra leta 1889 očetu Vinku in materi Ivani (rojeni Studen). V Kamniku je obiskoval petletno osnovno šolo, nato se je vpisal na kranjsko gimnazijo in si finančno pomagal z nudenjem inštrukcij in občasnimi honorarji. Že v gimnazijskih letih je s sošolci ustanovil literarni krožek in urejal *Cvet in sad*. Šolanje je nato nadaljeval leta 1909 na Dunaju, kamor je odšel študirat pravo, čeprav so starši pričakovali, da se bo odločil za duhovniški poklic. Zaradi pomanjkanja denarja je moral začasno opustiti študij prava. Zaposlil se je v Gorici kot domači učitelj, nato pa se že leta 1914 vrnil na Dunaj, da bi dokončal študij, in tam začel sodelovati s socialističnim akademskim društvom »Slovenija«. Podobna prepričanja je imel tudi med prvo svetovno vojno, ko je bil vpoklican in je sodeloval s socialističnimi disidenti. Po vojni se je leta 1919 poročil z Vero Kessler, mladinsko pesnico, pisateljico in publicistko, z Verino sestro Ano Kessler pa se je poročil Oton Župančič. V Ljubljani je nato Albreht študiral filozofijo in diplomiral leta 1927, v svoji univerzitetni karieri pa je več kot dve desetletji (od 1924 do 1943) deloval kot tajnik Medicinske, Teološke in Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Medtem ko je opravljal tajniško delo na ljubljanski univerzi, je bil tudi podpredsednik slovenskega centra PEN, svetoval jugoslovanskemu klubu mednarodne pisateljske zveze PEN, se udeležil veliko mednarodnih srečanj in enega izmed njih, tj. mednarodni kongres v Dubrovniku leta 1933, tudi pomagal organizirati.

Za časa druge svetovne vojne je kmalu po nemški okupaciji Jugoslavije pristopil k OF, v sklopu katere je opravljal pomembni vlogi sporočevalca tajne oddajne postaje in

podpredsednika mestnega odbora. Svoje stanovanje je dal na razpolago, da so se v njem zbirali vodilni slovenski intelektualci in prenočevali ilegalci OF. Med vojno je bil tudi dvakrat zaprt: prvič leta 1942 v Ljubljani, ko je bil zaprt v Belgijski vojašnici, drugič leta 1943, ko so ga nacisti poslali v dachavsko koncentracijsko taborišče (1944–45). Podobna usoda je doletela tudi njegovo ženo, ki je bila internirana v Ravensbrücku. Oba zakonca Albreht sta preživela hude taboriščne grozote, a se znova vrnila v domovino.

V povojnih letih je bil Albreht sprva uslužbenec na oddelku za kulturo in umetnost v Ljubljani, nato pa postal prvi povojni ljubljanski župan in to mesto zasedal do leta 1948. Vsem zaslugam navkljub povojna politična sumničenja tudi njemu niso povsem prizanesla, vendar je leta 1960 vseeno prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo. Svojo vsestransko angažiranost je dokazal tudi s tem, da je bil eden od soustanoviteljev in prvi predsednik (1953–57) Društva prevajalcev Slovenije (danes Društvo slovenskih književnih prevajalcev). Največji uspeh so bili njegovi prevodi iz srbsčine, kar so opazili tudi vidnejši jugoslovanski literati in ga leta 1958 izvolili za predsednika Zveze prevajalcev Jugoslavije (od 1958).

Albreht je umrl 11. februarja 1963 po posledicah srčne kapi. Da je bil zelo pomemben na družbenem in kulturnem področju, potrjuje udeležba številnih akademskih osebnosti na njegovem pogrebu, na katerem so bili med drugimi prisotni Boris Zihlerl, Beno Zupančič, rektor ljubljanske univerze Makso Šnuderl, France Bevk, Božidar Borko in Mira Mihelič. Na žalni seji društev slovenskih književnikov in prevajalcev se mu je poklonil tudi literarni zgodovinar in univerzitetni profesor Dušan Pirjevec. Gl. tudi Janež 1953, Vestovšek 1966, Zajc 2022.

2 Prevajalsko delo

Albrehtov prevajalski opus je obsežnejši od avtorskega. Prevajal je iz veliko tujih jezikov, in sicer iz češčine, nemščine, angleščine, norveščine in srbsčine. Prevedel je številna, tudi zelo obsežna prozna dela, intenzivno pa se je ukvarjal tudi z dramatiko – v časovnem razponu od antičnih tragedij do sodobnih besedil. Poleg tega je že med prvo svetovno vojno prevajal poezijo češkega pesnika Bezruča, ki je pomembno vplival tudi na njegov pesniški izraz. Prevod zbirke *Šleske pesmi* (1919) istoimenskega avtorja naj bi med drugim vplival tudi na pesnika Srečka Kosovela. Od leta 1919 je sodeloval z ljubljansko Dramo: bil je razlagalec dram, gledališki kritik in prevajalec. Prevajal je predvsem nemške romantike, in sicer Goetheja (*Ifigenija na Tavridi*) in Schillerja (*Don Karlos*), antične avtorje, kot npr. Sofoklesa (*Kralj Ojdiip*, *Antigona*, *Elektra*), in dramska besedila skandinavskih dramatikov, kot sta bila Strindberg (*Gospodična Julija*) in Ibsen (*John Gabriel Borkman*, *Gospa Inger na Oestrotu*).

Albreht je prevajal neposredno iz osrednjih zahodnoevropskih ter južno- in vzhodnoslovanskih književnosti, posredno pa iz antične in severnoevropske literature

(Stanovnik 2013, 304). Že 1923 je najbrž iz nemščine prevedel dela norveškega pisatelja Knuta Hamsuna (*Glad*). Poleg tega znamenitega romana norveškega nobelovca je v dvajsetih letih prevedel tudi naslednja prozna besedila: *Farovško kuharico* Jindriča Šimuna Baara (1921), *Bedakovo izpoved* Augusta Strindberga (1921) in *Leteče sence* Svetozarja H. Vajanskega (1923). Med poznejšimi proznimi prevodi, ki so nastali v tridesetih in zgodnjih štiridesetih letih, velja izpostaviti prevode *Nečiste krvi* Borisava Stankovića (1933) ter *Marije Stuart* (1935), *Marije Antoniette* (1933) in *Jožefa Fouchéja* (1932) Stefana Zweiga, *Jenny* norveške avtorice Sigrid Undset (1932), *Sirota Stina* Martina Nex Andersena (1936), *V pomladi življenja* Marjorie Kinnan Rawlings (1940) in *Lanena njiva* Stijna Streuvelsa (1943). Pomemben del Albrehtovega prevajalskega opusa so tudi njegovi prevodi izbora pravljic bratov Grimm (1954), ki so bili večkrat ponatisnjeni, še posebej v obliki slikanic, in tudi skozi leta popravljeni, tudi zaradi tega, ker je Albreht besedilo predelal v skladu z ideološkimi smernicami nove socialistične družbe (Zupančič 2007). Gl. tudi Zupančič 2007, Pokorn 2012, 51–66.

3 Založniško in uredniško delo

Fran Albreht se je kot urednik preizkusil že v dijaških letih, ko je urejal rokopisni *Cvet in sad*. Odmevnejša uredniška dela so sledila po prvi svetovni vojni, ko je Albreht najprej eno leto urejal *Svobodo* (1919/20), kar deset let (1922–1932) pa bil glavni urednik *Ljubljanskega zvonu*. V tem času so lahko v tej osrednji literarni reviji na Slovenskem po njegovi zaslugi svoje literarne prispevke objavljali številni pomembni slovenski literati in intelektualci, kot so na primer Vladimir Bartol, France Bevk, Alojz Gradnik, France Kidrič, Rihard Jakopič, Lili Novy, Marij Kogoj, France Ramovš in Anton Melik. Gl. tudi Zajc 2022.

4 Avtorsko delo

Albreht je v času svoje mladosti prebiral predvsem rusko in nemško literaturo, ki sta se odražali v njegovem pesniškem izrazu. Izdal je dve pesniški zbirki. Prva zbirka, *Mysteria dolorosa* [Boleče skrivnosti], vsebuje pretežno reflektivne pesmi. Izšla je leta 1917 (*Omladina*) in bila zaradi vojne precej neopažena. V njej je Albreht objavil izbor pesmi, ki so skoraj desetletje (od 1908) izhajale v *Ljubljanskem zvonu*. Druga pomembnejša zbirka *Pesmi življenja* (1921) je vsebovala tudi pesmi iz zgodnejšega obdobja pesnikovanja, ki so jo literarni kritiki ovrednotili kot revolucionarno zaznamovano (Zajc 2022).

Albreht je pisal tudi prozna dela, pri katerih pa se poznajo avtorjevi pesniški vzgibi. Pisal je predvsem eseje in ocene ter njihov izbor leta 1961 objavil v knjigi *Odsevi časa*. V eseju »O moralni depresiji« (1933–41) je z ocenami spodbujal takratne mlade

slovenske pesnike, kot je bil npr. Tone Seliškar, obenem pa imel kritičen pogled do slepega posnemanja tujih literarnih in umetnostnih smeri, ki so bile značilne še posebej za slovensko moderno, a so se razmahnile tudi po prvi svetovni vojni, kot so dekadenca, ekspresionizem, mysticizem in nadrealizem. Prozni tekst *Zadnja pravda* (Hram, 1934), ki mu je dal oznako novela, pripoveduje o umiranju Frana Levstika. V svojih proznih delih je izkazoval svobodomiseln način pisanja. Gl. tudi Stanko 1953, Zajc 2022.

5 Razmišljanja o prevajanju

Fran Albreht je svoje misli o prevajanju izoblikoval predvsem v članku »Nekaj opomb o prevajalcih in prevajanju«, ki je izšel leta 1931 v reviji *Modra ptica*. V tem eseju izraža prepričanje, da morajo biti literarni prevajalci mojstri v uporabi slovenskega jezika, saj so pogosto primorani ustvarjati nove izraze in v prevodih uporabljati jezik na nov, inovativen način. Albreht je tako dobre prevajalce ločeval na dve skupini, in sicer na spretno in na umetniške prevajalce. Za druge je značilno, da podoživljajo in poustvarjajo tuje literarno delo v svojem maternem jeziku, torej morajo prodirati tudi v jedro in bistvo lastnega jezika (Zupančič 2007, 26). Zato Albreht meni, da so najboljši umetniški prevajalci tisti, ki s pomočjo navdiha ustvarijo umetniški prevod, umetnino v ciljnem jeziku, ki je enakovredna izvorni, kar take prevajalce povzdigne na status pravih umetnikov. Gl. tudi Albrecht 1931 in Zupančič 2007.

Fran Albreht (tudi Albrecht) je bil eden osrednjih prevajalcev v zgodnjem obdobju po drugi vojni, ki je prevajal iz nemščine, češčine in srbsčine, in sicer tako dramska in prozna besedila kot tudi besedila za otroke. Kot soustanovitelj in prvi predsednik Društva prevajalcev Slovenije je pomembno prispeval k boljšemu položaju literarnih prevajalcev v slovenski družbi.

Bibliografija

- Albrecht, Fran. 1931. »Nekaj opomb o prevajalcih in prevajanju.« *Modra ptica* 3, 97–99, 133–135.
- Janež, Stanko. 1953. »Fran Albreht.« V *Pregled zgodovine jugoslovanskih književnosti: Slovenska književnost*, 420. Maribor: Obzorja.
- Pokorn, Nike K. 2012. *Post-Socialist Translation Practices: Ideological struggle in children's literature*. Amsterdam: John Benjamins.
- Stanovnik, Majda. 2013. *Prevajalci o prevodu*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Vetovšek, Zvone. 1966. »Spremna beseda.« V Fran Albreht, *Pesmi*, 99–108. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

- Zajc, Neža. 2022. »Albreht, Fran (1889–1963).« V *Novi slovenski biografski leksikon*, uredila Barbara Šterbenc Svetina. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi126966/#novi-slovenski-biografski-leksikon>.
- Zupančič, Breda. 2007. »Fran Albreht in Grimmove pravljice.« *Otrok in knjiga* 34, št. 70: 25–53.